

Hentchak:
Organe Central
DU PARTI
HENTCHAKISTE.

ՀԵՆՉԱԿ

Journal Arménien
mensuel
XVIII Année

ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ՕՐԳԱՆ ՀՆՉԱԿԵԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՕՐՀԱՆԸ ՄՈՏ Է

Եթբ որ անցեալ Յունվարին Ա. Պետերսուրդի փողոցներում կատարուեցաւ պատմութեան մէջ իւր նմանը չունեցող եղեռնագործութիւնը, բանուորների կոտորածը, մինչ նրանք խաղաղ կերպով Գրապօնի առաջնորդութեամբ ցարին. ներկայանալ էին կամենում, իրենց արդարացի պահանջները յայանելու համար, — Ակոլա ցարը բանուորական-յեղափոխական յառաջընթաց նպառնամիքների ներքոյ, ժողովրդին քնացնելու նպատակով, հրապարակ նետեց Ռուլիկինի կազմած «սահմանադրութեան», անլուր կատակերգութիւնը . . .

Եթբ որ յեղափոխական սեպհականացուրկ տարրը, առանց խաբուելու կեղծուապատիր խոնտումներից, առանց ուշք դարձնելու այս և այն աչքակապութեան, ըուռն թափով յառաջ մզեց իւր սկսած մեծ և նուիրական գործը — իւր բռնուր՝ քաղաքական և տնտեսական՝ պահանջներին գոհացում ստանալու զիտաւորութեամբ, և ահա իւրակորոյս ցարիկմի վտանգուած գահորից հըրապարակ նետուեց հոկտ. 17—30ի մանիֆեստը, «սահմանադրութիւնն աւետող», այդ մի այլ կարգի կատակերգութիւնը:

Հետեանքը պարզ է հանրութեան առաջ: Ամրող Որուսաստանը սպաննանոց են դարձել ցարիկմի կոյր և եղեռնագործ արբանեակները: Եմ ժամանակ երբ խօսքի, մամուլի, համախրծումների ազատութիւններով զինուած, յեղափոխական ժողովուրդը բանակի գուներն են շառաչեցնում, տասնեակ հազարաւոր անմեղների ազատութիւն պարզեելով, միւս կողմից «տղամառութիւն շնորհող» բռնաւորները նոյն բանտերը լցնում են հազարաւոր անմեղներ, աներեւակայիշի բռնութիւններ գործ գնելով: Խօսքի ազատութիւն են «չնորհում», բայց խօսղի լեզուն կըտ-

րում են Աիրիլ աքառում: Եզատութիւն մամուլի են գոռում, բայց ազատ մաքերի թարգման թերթերը տասնեակ հազարներով գրաւելում, առ ու տօդագիտ ենթարկում մտքի դահճների կողմից: Կառավարութիւններ ամենաերդուեալ պաշտպան լիբերալ կուսակցութիւններն անգամ երես են դարձրել ինքնակալութիւնից, նրա ստորև և անվերջ խաղերից յոդնած, յագեցած:

Յեղափոխութեան բորբոքուած ալիքները, իրեւ բնական հետեւանք ցարիկմի անլուր որոգայթների, տնտեսական ու քաղաքական սոսկալի ծնչումների, առաջ է խաղում լավելու, փոշե գարձնելու ցարիկմի վերջին փշտանքները, որի բռնութեան տակ գարեր շարունակ գժոխային տանջանքներ են կրել միթօնաւոր անմեղներ, ձնչուել ու հիւծուել թէ տնտեսականապէս և թէ քաղաքականապէս:

Գալրաւոր սարուկ, հնազանդ և ցարի անուան առաջ երկիւզածութեամբ ծունը խոնարհող ռուս մուժիկը այսօր, իրեւ ըմբռստ քաղաքացի, ոտքի է կանգնել և ապահահարում է իր բռնապեսներին, իրեն կեղեքողներին, շահագործողներին . . . : Օրական հացի կարօտ բանուրը, ցարիկմի և կապիտալիկմի ձիթաններում հարըստահարուած այդ տարրը, այսօր կատակար իւր ծանրակուռ կունն. է իջեցնում լիբր բռնաւորների անարդ ձականին:

Որուսաստանի բոլոր ժողովրդների գիտակից մասն անխափիր, իրեւ մի ընդհանուր հայրենիքի զաւակներ, նոյն ցաւով տառապողներ, յեղափոխական կարմրափայլ զիօշն ապաւինած, հերոսական կոյր են մզում, իրենց ամենաարրական իրաւունքները նուածելու, իրենց բռնաբարուած նիղջը, պտտիւր, անկապտելի սեպհականութիւնները ձեռք բերելու համար:

Որմանովների գահը գտնւում է յուսահատ, օրհասական գրութեան մէջ: «Օգոստափառ մար-

գասպանների՝ կործանումը մօա է . . . : Եա-
հաղործուած դանակարգերը բարձրագլուխ կա-
մակորութեամբ ընդվզել են խարուսիկ մանի-
ֆէտաներ յերիւող կեղծարարները դէմ . . . :
Կոիւը յուստհատ է, կատաղի, և բարեյաջող
վախճան չի ստանալու, մինչեւ որ չտապալուի ցա-
րիզմի գահոյքը և նրա տեղը չբարձրանայ ժողո-
վուշի միահեծան տիրապետութիւնը, ռամկավա-
րական հասարակապետութեամբ, որպէսզի այնու-
հետեւ ամենալայն ասպարէկ բացուի մեր վերջնական
նպատակին համելու համար . . .

տօնեան: Մեծ գօմիսէր Հաֆըլ աղա, որուն գործին
չէր գար անշուշտ փոլիսը խիստ պատիժի ենթարկել,
զարացած բոլորովին հանրագրութենէն, կսկսի մէկիկ
մէկիկ քննութեան տակ առնել հանրագրութեան ըս-
տորագրողները, որոնք բացէի բաց կը յայտարարեն
թէ այս, պահանջողն են որ փոլիս Հագու պատժուի
իր պաշտօնին հակասող այս լրգուկ լնթացքին համար: Երկու
օր վերջ փոլիս հագուն սուրը կտիսած կը պը-
տըտի գարձեալ քաղաքին մէջ ի հեծուկս հայերու,
կառավարութիւնն ալ իր այս յոռի ընթացքը, որ նոյն
իսկ բանտարկութեան և ճէզայի արժանի էր, ուր կը
մայ պաշտօնանկութեան, պատժելու իսպէտանը տալ
ուզելով ժողովրդին՝ զայն Ալժօրայի մերքզը կը զրկէ
ուաշտօն վարելու համար, ու թերեւ մէկ-երկու ամս
վերջ ալ, գարձեալ հայերուն քթին խնդայ, փոլիս
Հագուն՝ հոս պաշտօնի կանչելով: Ահա թէ ինչպէս
կը պատժուին թուրքիոյ գեղծարար պաշտօնեաները:

Թ Հ Թ Ա Կ Ց Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ե Ր

Տ. ԳԱՐԱՀԻՍԱՐ, 1 Օգոստ:

Քաղաքիս մէջ իր հայտեացութեամբ և սրիկա-
յութեամբ հանրածանօթ եղող փոլիս Հագույի յարմարած
քանի մը անբարոյական աաշտօնեաներու հետ, օգուտ
քաղելով հայերու խոհեմ ընթացքէն, որուն համե-
մատ համբերութեամբ տանելու ստիպուած են, յաճախ
ամէն զրկանք. հայց վարի թաղին մէջ, անբարոյ Ար-
միկ անուն կից, մը վախցնելով՝ իր և իր ընկերներու
անասնական կիրքերը գոհացնելու համար գիշերները
կերթեւեկեն անոր տունը: Քանի անգամներ ա-
նուշ կերպով իրեն եղած ազգարարութիւններ, յոր-
դորներ և սպառնալիքներ անզօր կը դառնան զիշքը ետ
կեցնելու իր այդ անպատիւ և անբարոյ ընթացքէն:
Ուստի թաղեցին ձաւձրացած բոլորովին այս անպատ-
ւութենէն և չուզելով անտարիեր հանդիսանունը գառ-
նալ այս բացա, այտ սրիկայութեան և գալթակղեցու-
ցիչ արարքին, գիշեր մը, փոլիսին այդ տունը գտնու-
ած ժամանակ, անմիջապէս տունը կը պաշարէ և մէծ
գօմիսէրին լուր կուտայ գօմիսէրը՝ երկրորդական գօ-
միսէր մը ու փոլիս մը կը զիկ (Հագույի գործակից-
ներ), որպէս զի ստուգեն թէ իրաւ է այդ լրամը-
ւութիւնը: Ասոնք յայտնի մտադրութեամբ փորձ կը նեն
Հագույն տունէն անմիջապէս փախցնելու, բայց որով-
հետեւ թաղեցին արդէն կանխագուշակած էր այդ պա-
րագան չեն յաջողիք, և այսպէս Հագույն իր լուրը
ճամբուն մէջ կը բոնուի: Կառավարութիւնը, որպէս
զի ցոյց տայ թէ ինչպէս գիտէ պատժել զեղծարար
պաշտօնեաները, օր մը տուրը վար կառնէ և պաշտօ-
նանկ կը հոչակէ: Թաղեցին վախնալով թէ, ինչ որ
իր հոկանութիւն եղաւ ապա, և համարուած որ այդ ձե-
ւական բան մը միայն կը լսայ, բարովին պատժի են-
թարկել տուլու համար յաջորդ օրը հանրագրութիւն
մըն ալ կուտայ օրէնքին խստութեանը ենթարկելու հը-
րաւիրելով կառավարութիւնը՝ իր այս անարժան պաշ-

Արարիոյ ապստամբութեան յաջողութիւնները թուր-
քերը շատ կը վհատեցնեն: Իրենք իսկ կը խոստո-
վանին թէ Արար ապստամբներու հետ գործ ունենա-
լը, մանաւանդ: օր Անդիմական օգնութիւն ալ կայ,
օր և է Եւրոպական տէրութեան հետ գործ ունենալէն
աւելի դժուար է: Խելահասները մտահոգութեան մատ-
նըւած են: Նոյն իսկ խլամ ժողովորի մը, ինչպէս
Արարները, իսլամ վեհապետի մը, — ինչպէս Սուլթանին,
գէմ զէնք վերցնելը խիստ ծանր կերպով կը մեկնեն
իրենք, և մինչեւ իսկ յուստհատածներ ալ շատ կան:
Այս կողմերը Արարներուն վրայ զրկելու համար բէ-
տիփ (պատերազմով) զօրքին ժողուուելու լուրը ելա-
ծին պէս շատեր փախստական գարձան, վասն զի լու-
համոզուած են որ շատ քիչ հաւանականութիւն կայ
գնացով զօրքին ողջ ետ գառնուլուն՝ մէկ կողմէն Ա-
րարիոյ օգին տաքութենէն և միւս կողմէն ալ պատե-
րազմէն: Զօրքերէն շատեր անխնամ մնալով, Ճամբան
իսկ կը մեռնին: Զիււորական մը կը յայտարարէ թէ
իթէ իրեն յանձնուած զօրոխմբին հարիւրին տասը իր
տեղը հասցնէ՝ նորէն աղէկ է:

ԱՌ հարստահարութեան առիթը բացուեցաւ թուրք
զօրքին համար: Այս է եկեր այն հայ գիւղերուն,
որուց մէջէն պիտի անցնի զօրքը: Անցած տեղերնին
ամեն կերպ գաղանութիւն կընեն: Անցեալները շատ
նեղութիւն տուեր էին դաշտի (Աշխար օվայի) քանի
մը հայ գիւղերուն: Գիւղացիները ի զուր բողբեցին
կառավարութեան օր սանձուին այդ զօրքերը: Որո՞ւ
չոդ: Ու տելիքի, օթեանի և այլ պէտքերու համար
ամեն կերպ խժդժութիւն կընեն և իրենց մեծերը ոչ
միայն արգելք ըլլաւ չեն ուզեր, այլ և գրգիւ կու-
տան: Զօրքերն ալ առարկելով թէ ուարդէն մեռնիլ
կերթան, ուզածնին կը գործեն: Գաղաքէս անցնող
զօրախմբի մը քանի մը շառուշներն նոյն իսկ քաղա-
քէն կէս ժամ հետու զիւցազնութիւն մը կընեն: Ա-
նեղորի գիւղին մատէն անցած ատեննին կուզեն քանի
մը էշ բշել: Գիւղացիներն ու տէրտերը ի զուր ար-

գելք ըլլալ և անուշութիւնով սիրաշահելու փորձ կը նեն էշերը՝ ազատելու համար. առաջ զօյ զինուորականներէն մին ատրճանակն կը բաշէ և բլթակը հաղիւ հաղ զարնելու կը լլահ տէրտէրը զէնքը ձեռքէն կառնէ և այսպէսով գիւղացիներուն էշերն ալ կազատին. Զօրբերը բոլորովին վախցած . . . զիւցազնաբար կը փախչին և Անդրէաս՝ կառավարութեան կը բողոքեն թէ հայերը զիրենք կողոպտած են և վիրաւորած: Կառավարութիւնը թէ բաւական ետևէն ինկաւ, սակայն չկրնալով հաստատել, չյաջողեցաւ բացարձակ զրարտութիւն մը քաջալերել: Ասիկայ ի հարկէ տեսակին մէջ մէկ հատ չէ, վասն զի ամեն կողմէ զօրքերու իրենց անցած տեղերուն մէջ ի գործ դրուած խժդութիւններուն լուրերը կը համարին: Հայ գիւղացին վօյ ի գործ դրուած կառավարական հարստա հարութիւններն ու տորքերու խստութիւնները չէին բաւեր, ահաւասիկ նորագոյն պատուհան մալ, աւելցաւ, իբրև ոլրումն ամենայնին, Շաւաբած հայ գեղջուկը ի՞նչ ընելիքը ըք գիտեր: Կենդանի նահատակութիւն: Թիւրք կառավարութեան հալուծանքները միշտ կը շարունակուին: Դարձեալ շատ պակաս գիւներով հայերու կալուածներ ծախուեցան գիւղերու մէջ տուրքի փոխարէն: Աշարի ատենն է: Բայց հայեր կը վախնան որ փէ հ գնեն, որովհետեւ թուրք զոջեր հայ տասանորդ առնողներու աչք բանալու չեն թողուր:

ՀԱՅԻԱՁՆ

ՎԱՆ. 9 ԱԵՎՈՒ.

Եթէ հարստահարութիւնների այն բաղմազան տեսակները բոնութեան անտանելի պէսպիտագոյն նմուշները թալան-թուլանի, աւել-կողոպուտի, մահ-սպանութիւնների սոսկալի, հնարամիտ տեսակները մի օր հրաշքով վերնան թիւրքահայերիս զլիսի վրայէն, այդ բոլորէն յետոյ մէկ միջոց միայն բաւական է մէջ, թիւրքահայերիս, թիւրք կառավարութեան ծրագրած մահուան, ոչնչացման դուռը հասցնելու: Այդ միջոցը՝ տուրքերու հաւաքման խնդիրն է:

Տուրք . . . կարծէք ո՛չ սկիզբ ունի սա և ո՛չ վախճան . . . Տաճկաստանցի ես և մանաւանդ հայ տուրք, տուրք, տուրք . . . Տուրք՝ դատարաւանական պաշտօնեային, տուրք՝ ստիկանո. թեան, տուրք՝ միջնորդ թուրքին, տուրք՝ որովհետու աշակերին, տուրք՝ վաշխառուին, կապալառուին, որոնք ընդհանրապէս հայեր են . . . Տուրք սա գլխահարկ է, (պէտէլաթի ասքերիէ), տուրք՝ սա թէմէթթուի տուրք է (առհատական փաթէ՛թ) տուրք սա ճանապարհների շինութեան տուրք է տուրք՝ սա տան տուրք է, արտի տուրք է, ցորենի տուրք է, խաղաղի տուրք է, միրդի տուրք է, խոտի տուրք է, կալտաշերի տուրք է, ոչխարի, կովու, գոմէշի եղան, իշու

ձիու տուրք է . . . Աայլն, Աայլն, Աայլն: Ասոնք պաշտօնականները՝ Աստուած գիտէ . . .

Անցեալ տարի, Մակեդոնիոյ շարժումների պատճառով երբ թուրք կառավարութիւնը ստիպուած էր միմծ բանակ պահել այն տեղ, տուրքերը հարիւրին հինգ աւելցուց՝ իրեւ թէ զինուորական բացառիկ ծախքը որ մէկ տար ու ան համար պիտի լինէր՝ դարձաւ մէ երջու ական օր էնք: Այս տարի գլխահարկը աւելցուծ է 13 զուրուշ ևս: Ասոյ 87 և կէս զոշ. էր. յետոյ 3 զոշ. ալ զինուորական բացառիկ ծախքերին հաշով աւելցում եղաւ 40 և կէս զոշ, իսկ այժմ երբ 13 էլ կաւելնայ՝ կը յանգի օջ ու կէս զոշին թուրքին, կարելի է ասել, կամ առ ու որ կերպ պահանջիս ամենա առ առ կողմէ պետութեան սնկարգ կազմի ամենաանկարգ կողմը տուրքերի խնդիրն է. իսկ այդ անկարգ պետութեան սնկարգ կազմի ամենաանկարգ կողմը տուրքերի խնդիրն է և մասնաւորապէս անոր հաւաքման վրան-բաց խայտառակ եղանակը . . . Երբ ես կը մտածեմ տուրքերու հաւաքման այդ խայտառակ եղանակի մասին և կուզեմ ատոնց մանրամարնութեան մէջ մանել, հաւատացէք որ ինքնինքս մի անելանելի լարիւրինթոսի մէջ կզգամ որուեղէն դուրս գալ բոլոր վիճակին անհնարին կերւելի ինծիր ուստի լու կը համարեմ լուել. . .

Այս սոսկալի տուրքերն են որ կառավարութիւնը ամենախիտ կերպով կը հաւաքէ, առանց երբէք խրութական դնելու հաւաքման միջազների մէջ, կամ մազի չափ անգամ՝ կարեղորութիւն տալու ժողովրեան վիճակին: Ժաղովագի այս թշուառ վիճակին մէջ, երբ մէկ կողմէն տմբողջ մի ժողովուրդ բերդարգելու թեան է դատապարտուած (սուլթանի վրայ կատարուած ու ըմբածիկ փորձէն յետոյ թուրքերին էլ արգիլուած է Պոլիս գնալ) երբ գործ, առետուր, շահ, տպրելու միջոցների բացարձակ չգոյութիւնը կը թագաւորէ ամեն կողմ, և երբ այս փատած կառավարութեան խայտառակ Ճանկերի մէջ անտանելի տուրքերն էլ կը հաւաքուին ամենախիստ կերպով՝ այլ ևս կարելի է երկարայել այս ժողովրդի վիճակը:

Ու եկեք, պահ մը այս ամենուն վրայ աւելցնենք մեր ներբեն շարիբները — յեղափոխական սր աշնունի տակ պատահած դաւերը, ինտրիգները, ցաւերը, խորունկ վերքերի տմենախորունկ ցաւերը . . . , Ու այն տաեն դուք պատկերը կը դտնէք կատարեալ: Եւ որովհետեւ իմ սիրտը խորունկ կը խոցուի այս տիսուր պատկերէն ես չեմ ուզեր ձեր սրտերն ալ, ազնիւ լնթերցող, խոցուել իմինիս պէս . . . Ուստի լուելք:

Օգոստ. 23ին, գիշերէն երկու ժամ յետոյ, գաշնակցականները, իր տան մէջ, քնած տեղ, կսպանեն Սևանցի Աւետիս Պետրոսեան անունով մի երիտասարդ, բոլորովին անմեղ տեղ: Սպանեալը կը թու այրի մը և զաւակները բոլորովին թշուառու ու ա-

Նօգնական դրութեան մէջ

իմասքերը, այս առիթմէն օգտաելով, երկու օր
յետոյ, իր այգիի մէջ, զիշեր ատեն սպանեցին մի
25 տարեկան պատուական երիտասարդ՝ Միհրան Ճիզ-
մեծիան անունով. Սպանողները թէև յայտնի են,
սակայն կառավարութիւնը զո՞նոնք ձերբակ՝ լեց ու ան-
միջապէս թողուց՝ պատճառաբանելով թէ սպանողները
չայ յեղափոխականներն են, որո՞ք կուսակցուական հա-
շիւներով իրար կապաննեն:

ՀԱՄԻԼ

ԱՍՏՐԱԽԱՆ. 19 Հոկտեմբերի

Հոկտեմբերի 18ին առաօտեան կայծակի արագութեամբ ամբողջ քաղաքում տարածւեց մի լուր, որը առաջին բազէւմ շատերին անհասկանալի էր թւում։ Չորս կողմց անվտահ կերպով արտասանում էին „Սահմանադրութիւն“ և Ազգութիւն բառերը որոնք առաջ էին բերում ընդհանուր հետաքրքրութիւն։ Ակրչապէս ժամը 1-ին փառացներում երևացին հոկտ. 17ի մանիֆեստը գարունակող տպագրւած թերթիկները ուր „Խնբնակութ Ցարք զարհութած ու շշմած ամբողջ երկրում“ բը-ունկած յեղափոխական հրդեհից, մորանչող պրոլետարիատի ուժիկին հարւածների տակ շտապել էր, վատանգը թուլացնելու համար ոչնորհելու ժամար ոչնորհելու ժաղովորդի խօսքի Խզմի, ժողովների և բնկերակցութիւնների ազգատութիւն։ Սակայն դա չնորհը չէր Ցարի կողմից, այլ արդիւնք պրոլետարիատի մզած հերոսական կոիւներին։ Այդ էժան չի նստեց մեզ, այդ մասնակի յաղթան սկի համար հարկաւորւեց տարիներով անընդհատ կռիւ, հազարաւոր բանարուների կեանքի զնամանքներութիւն Պետերբուրգի, Վարշավայի Մօնկրեվայի Թիֆլիսի, Բուգի և այլ քաղաքների ինչպայծներում։ Ահա այդ առթիւ զօհերի արեան գուով է որ Առասամստանի ժողովուրդը ստանում է ազատութիւն թէեւ ոչ իշխատար, և որի համար նա ամբողջովին պարտական է բանարու դաստիարակին։

Առաջին անցնենք գէպբրի նկարութեան;
Մանիքէստի ստացման օրը (հոկտ. 18ին) երե
կոյեան ժամը 7-ին, նահանգապետի տան գիւղի ար
գին սկսեց լցւել ժաղովորդով, որի մէջ գլխաւորա
պէս աչքի էին ընկնում բանւորներ և ուսանողներ
Շուասով լազարեներէց մէկի շուրջը հաւաք 1
մօտ 150հոգուց բաղկացած մի խումբ, որի մի
ջից բարձրացաւ պատանի վրայ մի ոռւս ընկ
և սկսեց խօսել օրւայ գէպբի մասին և մանրամա
բացատրել մանիքէստի զան զան կէտերը, շեշտելով
տրւած ազատութիւնը չափազանց սահմանափակ է,
այնտեղ չկան այլպիսի եական կէտեր, իւչէս
մամոլի և գործադրուների ազատութիւնը: Ըսկեր
կոչին, Կորչի միապետութիւնը՝ Կեցցէ ազատութիւնը
ձայնականեցին բոլոր Ներկայ եղաները և օդը թռան ա

Համար թասոցիներ, իսկ մի բանուոր պարզեց կարմիր գրօշակ հետևեալ մակագրութեամբ ո Արուս, Աօց - Դեմ. Բան, Կուս. Պրոլէտարներ բոլոր երկրուերի միացէք. Կորչի միապետութիւնը կեցցէ ազատութիւնը։ Աստիճանութիւնը, որի գրեթէ ամբողջ կազմը ներկայ էր, իրեն գրել էր լուս հանգիստատիսի գերուծ և ոչնչով չէր խանգարում ժողովին։ Այդին սկսեց հետզհետէ աւելի և աւելի լցուել ժողովրդով և մեր գրօշակի շուրջը համախմբեցին աւելի քան 300-400 հոգին Որոշեց խճռով անցնել քաղաքի գլխաւոր փողոցներով և զիմել գէպի թատրոն, որից յիտոյ բոլորը մերկացնելով գլուխուերը սկսեցին երգել բանւորակ մն հիմնը, մարսելէլով և կարգով գուրս գուլ այգուց։ Մօտենալով նահանգապետի տանը՝ թափորը կանգ առաւ և մի քանի ընկերուեր ուսերի գրայ բարձրաց, ելով արտասանեցին Ճառեր, որոնց իպատախան ամեն կողմից լսւում էին ո Կորչի միապետութիւնը ո Կորչի սատիճանութիւնը ո Կորչի ազատութիւնը ո Կորչի 8 ժամեւայ բանւորական օրը՝ և այլն բաձագանչութիւններ։

“Եահանգապետի տանից թափորը շարժւեց գեղի
թատրոն, ճանապարհին յաճախ կանգ առնելով լը-
սելու զանագան ճառախօսերին:

Ա հրջապէս 8 և կէս ժամին հասանը թատրունին: Այդ ժամանակ մեր գրօշակի շուրջը ուրդէն համախմբւած էին մօտ 1000 հոգի, որոնք անընհատ երգում էին „Մարտելէլլոց, ինտերնացիոնալ. Վորշաւեանկան“ և այլ յեղ. երգեր: Թափորը կանգ սռեռվ թատրոնի առաջ պահանջեց որ այդտեղ կանգն ու ուստիկանները անմիջապէս հեռանան, որը և կատարեց վերջինների կողմից:

Ապա ժաղովուրդը սկսեց ինդրել, որ թատրոնի
երաժշտական խումբը գուրս գայ և նւագէ ոՄարսելէրզ։
Խումբը թէեւ դուրս եկաւ, սակոյն յայտարարեց որ
ինքը չը դիտէ այդ եղանակը։ Այն ժամանակ մեր
ընկերներից մէկը առաջ անցնելով վերցրեց մի ջա-
թակ և մի քանիսների ընկերակցութեամբ սկսեց նը-
ւագել Մարսելէրզ։ Ժաղովրդի ոգեւորութիւնը հա-
սած էր իր գոգաթենակէտին։ Քոլորդի դէմքեւ լ փայ-
լում էին ուրախութեամբ։ Երկար ճառերից յետոյ թա-
փօրը միւնոյն ճանապարհով վերագրած ու դէպի նահան-
գապետի տունը։ Հասկ ենք համարում յատնել որ ամ-
բոխը մանիթէստացիայի ամբ զլ ընթացքում իսիստ
օրինակելի էր պահում իրեն և տեղի չը աւեց ոչ մի ա-
նախորժ դէպի։ Կահանգապետի տան սօս Թուս-
Յօց, Դեմ։ Բայ կուսակցութեան Ասարախ ոնի կօժի-
տէի Ներկայացուցիչը հրաւիրեց դադարեցնել հետե-
եալ օրը ըոլոր աշխատանքները և հաւաքւել Աւեր-
սանդրեան բուլվարը ժաղավարին միտինգի որից յե-
տոյ խնդրեց բլուրին ժամանակի ոչ լինելու պատ-
ճառով ցըւել դէպի իրենց տաերը որը և առմիջապէս
կատարւեց, թէեւ դեռ երկար ժամանակ լսում էին
ամեն կողմից երգեցողութեան ձայներ և սկզբ է ա-
զատութիւնը կացեց Սացիալ դէմոկրատիան և այլ
բացադաշնութիւններ։

ԱՍՏՐԱԽԱՆ 20 Հոկտ. 1905

Եշրէկ առաւօտեան ժամը 10ից արդէն ամեն
կողմից ժողովուրդը խուսներամ սկսեց դիմել գետի
Ալեքսանդրեան բուզվարը ներկայ գտնւելու Սօց-Դե-
բոկրատների կազմած ժողովուրդային միտինդին: Եկաղ-
ների մեծամասնութիւնը բանւոր դասակարգիցն էր,
սակայն կային նաև բաւականոշափ ինտէլիգէնտներ,
ուսանողներ, կանոյք և այլն:

Այդու մէջտեղում գանւող երաժշտական խմբի
էստրադան նախօրօք պրաւած էր սօց - գէմօկրատների
և չնչակեանների կողմից: Էստրադաի ճակատին ծա-
ծանւում էին Յ կարմիր զբոշակներ, որոնցից երկուսը
Ռուս. Սօց - Դէմ. Բանւ. Կուս. և մէկը չնչակեան Յ.
Դէմ. Կ. Եան կողմից էին: Շուրջը հաւաբւած էին աւելի
քան հինգ հազար հոգի, որոնք անհամբեր սպասում
էին միտինգի բացմանը: Վերջապէս ժամը 12ին մի-
տինգը բացւած յայտարարւեց և ապա հերթով էս-
տրադայից սկսեցին խօսել զանազան ձառախօսներ, գլո-
խաւորապէս բանւորներից և ուսանողներից: Տեսարա-
նը վերին աստիճանի վեհ էր և ազդու: Խոնւած ամ-
սոխը խորին ուշադրութեամբ լսում էր հաետորներին,
որոնք խօսում էին ժողովրդի սրտին այնքան մօտ ա-
զատութեան մասին: Ընկերներից մի քանիսը մանրա-
մասն քննութեան առնելով մանիքէստի բոլոր կէտե-
րը, ցոյց տւեցին թէ որքան մշուշապատ և սահմա-
նափակ են այդտեղ գրւած իրաւունքները և հրա-
ւիրում էին չը բաւականանալ ժողովրդի տարած այս
մասնակի յաղթանակով, այլ աւելի ամուր սեղմւելով
շարունակել կոխի ը մինչև վերջնական յաղթանակը —
միապետութեան խօսու տապալումը և գէմօկրատիո-
կան հանրապետութեան հաստատումը: Այդ հրաւերը
ներկաների կողմից ընդունեց որոտընդուստ ուռաներով
և ոկորչի միապետութիւնը, կեցցէ գէմօկրատական հա-
րապետութիւնը՝ բացագանչութիւններով:

Հնչակեանների կողմից խօսեց բնեկեր Խ-ը, որի
ձառը լնդունւեց բուան ծափահարութիւններով: Ապա
բեմ բարձրացաւ մի նիշար հիւանդուտ դէմքով բանւոր,
որը բանսից նոր դուրս եկել,՝ ուր նա ամիաներով
տանջւել էր, որպէս նքաղաքական յանցաւոր: «Կա-
րագրելով այս զարհուրելի տանջոնքները, որոնք կը-
րում են ժողովրդի ազատութեան համար մարտնչող-
ները բանտերում, նա անցաւ ներկայ ազատագրական
շարժմանը և առաջարկեց յորդել ազատութեան կուռք
լինկած զօհերի իշխատակը Յուլիած ամբոխը վայրիկենապէս
մերկացնելով գլուխները, մի րոպէ լուռ մնաց և ապա
բնորը միասին սկսեցին երգել „Դուք զոհեցիք, ո
բանուրական թաղման մարշը, որից յետոյ եռակի ու-
նա կանչեցին ի պատիւ կենդանի մարտնչողների: Ե-
րեկոյեան ժամը հին ժողովը նուխ քան ցրելը, ընտ-
րեց 5 հոգուց բաղկացած մի կօմիսիա ապագայում
ժողովներ կաղմակերպելու համար և որոշելով կրկին
ժամը 8ին կազմել ժողովրդագիրն ժողով չասարակ ոց

Ալուբում, սկսեց կարգով այդունց դուրս գուշ գետի փողոց։ Առջևից տանում էին կարմիր դրոշակները ուրոնց հետեւմ էր 5-6 հազարից բաղկացած մի ամբոխ, Մարսելեօպը երգելով։ Թափուր անցնելով մի քանի փողոցներ կանգ առաւ նահանգապետի տան առաջև և կազմակերպութեան արած յայտարարութեան համաձայն ցրւեց։ Մինչ տեղի էր ունենում Սօց. Գէմ. միտինգը, սատիկանութիւնը եռանդուն կերպով կաղմակերպում էր սև հարիւրեակներին և արդէն երեկոյեան կողմը փողոցներում սկսեցին երեալ՝ նրանց սկզբում փոքր՝ բայց հետզհետէ աճող խմբերը կայսրի պատկերով և „բօժէ ցարեա խրանի“ երգելիս։ „Պատրիօտներին մանիթէստացիան և խուլիդանների բռնած սպառնական դիրքը գետի ողաւաճան“ սօցիալիստները թէկ բաւականի երկիւղ էին ազգում, այնուամենայնիւ Ճիշդ ժամը 8/ն և լուրբը սկսեց լեցել երկսեռամբով։ Կազմակերպողները, ի նկատի ունենալով խուլիդանների կողմից յարձակելու վտանգը, դրան առաջ կանգնեցրած էին ոչօյեվայա դրուժինաին՝ — զընւած բանւորնելի խմբեր։

Ճամը մօտ թին կլուքի ընդարձակ դահլիճը լիքը լցւած էր ժողովրդով։ Պարզւած էին կարմիր դրսոցակներ Ար. Ա.Դ. Բ. Կ., Հնչ. Ա. Շմեան և Սոյ Յեղափոխ կողմից։ Արտասանւեցին մօտ տասի չափառեր, որոնք բոլորն էլ պտտւում էին օրւայ Խընդուրի շուրջը։ Եւ աշահագիւ նախագահի առաջարկով քննութեան էր առնեալ Օրենսդիր ժողովի հարցը, երբ փողոցից լուեցին վայրենի գոռուում գոչումներ։ Դա սկզբանիւ բարեկանութիւն և խուզիգաններից կազմւած հանցարենասիրական մանիթէստացիան էր, որը մօտենարկվելու ընթիւն փորձեց ներս խուժել և պատժել այնտեղ հաւաքւած դաւաճաններին։ սակայն հանդիպելով ուժեղ ընդդիմադրութեան Քայլէվայա Գրուժինայի կողմից, հասարակութեան այդ մուժը ուժերը որոնց մեջ նկատուում էին բաւականին շրերը փոխած ոստիկաններ և զինւորներ, սկսեցին քարերով փշել պատուհանների ապակինները, սպառնալով փողոցներուում սպասել և սպանել։ Կլուքից բոլոր դուրս եկողներին Այդ բոլորը մեծ իրարանցում աւաշ բերաւ դահլիճներում հաւաքւածների մեջ, որին հանգստացնելու համար հարկ եղաւ հեռախոսով գիմել նահանգապետին և պաշապանութիւն նագրել, որը և անմիջապէս տրեց ժողովը աւեց մինչև ժամը 12ը և ցրւեց, թողնծով մի շարք խնդիրների քննութիւնը հետեւեալ ժողովին։

Այսօր փողոցներում շրջում են բացառապէս մօտակիստների խմբերը կայսրի պատկերով և ազգային զրօշակներով Ակեցցէ Յօսանօվելու տունը, կորչին սօցիալիստները՝ մակագրութիւններով։ Ժողովուրդը, որպէս ժամանակախորհ փախչում է այդպիսի թաշիորներից, Նրանցից ոչ մի լաւ բան չը սպասելով։ Երկիւշը նկատուում էր բոլորի գեմքին։ Ան հարիւրեակները ամեն մի բողէ սպառնում են ձեռնամութիւնների իրենց գործիքին։ Ամեն կողմից լուսում են խու-

լիգանների սպառնալիքները հրեաների և հայերի հասցեին, Սպասում է յարձակում հրեաների և հայերի թաղերի վրայ: Այսօր տեղի են ունեցել երեք անհատական յարձակումներ մի հայի և 2 հրեա վրայ: Այդ սպառնալիք դրութիւնը ի նկատի ունել նալով Թ. Ս.Դ. Բ. Ա. և Հնչակեան կուտակութեան տեղական կօմիտեաները զետեղեցին զինւած խմբեր հայոց և հրեական թաղերում, յարձակման գնապըում ժողովուրդը պաշտպանելու համար: Դիրքերից երեքը պաշտպանում են Հնչակեան զինւած ընկերների կողմից: Առ այժմ սպառողական գրութեան մջաների չետևանիքի մասին կը գրեմ:

Mars

Ն. ԱԽԻՋԵՒԱՆ Հոկտ. 30

Օարհարելի ժամանակներում ենք ապրում:
Ամբողջ Ռուսաստանը կատարեալ քառսի միջ է: Ցու-
րի մանիթիկուստը, ո Օդոստափառ վեհապետիկ այս լիրք
աչքակապութիւնը ոչ միայն չևաղաղացրեց մտքերը,
այլ ընդհակառակն յուզեց, գրգռեց ժողովրդին՝ իւր
երկդիմութեամբ, անորոշ խօսքերով, ևարեբայու-
թեամբ և սուտ ու պատիր խոստումներով . . . Սև
հարիբեակները կոթնած ոստիկանութեան, կառավարու-
թեան բարեհաճ օգնութեան վրայ, շարունակում են
իրենց շահատակութիւնները, վայրագութիւնները ու
ոճիրները . . . Ամեն տեղ սուր, թուր, կրտկ, աւա-
զակութիւն, թալան, անձի և գոյքի կատարեալ ան-
ապահով վիճակ: Բայց ոչինչ, արդէն Ցարիկմլ իւր
մանիթիկուսով իսկ, թէև ժողովրդին քնացնելու դիտա-
ւորութեամբ յերիւրւած, խոստովանում է իրապէս իր
խայտառակ պարտութիւնը . . . Համառուսական աշեղ
յեղափոխութիւնը առաջ է տանում իր փրկարար
պատերազմը ի գեմս իրուստատանի բոլոր ազգերի յե-
զափոխական կառակցութիւնների . . .

Թաշւառ, արգահատելի է, մանաւանդ կովկասի
վիճակը: Բուրաստան կովկասը մոխրակոյտ է՝ գար-
ձել ոճրագործ Ցարիզմի կամակատառների ձեռ-
քով: Աշխատասէր հայ ժողովուրդը, գաղթականու-
թեան գառն գաւազանն առած՝ դուրս է գալիս իւր
ծննդավայրից: Մեղ մօտ կատարեալ կովկոս է գար-
ձել: Բագրից, Հ. Նախիջևանից, Զանգեզուրից նոյնիսկ
Շուշուց, փախստականներ կան այստեղ, որոնց հոգա-
ծութիւնը տեղիս ժողովուրդի վրայ է ծանրացած,
որը, պէտք է խոստովանել, չէ զլանում իր բարոյա-
կան պարտքը կատարել դէպի իւր թշւառ հայրենու-
էիցները . . . Ժողովորդի ցաւը ծով է: Միկօնների
ծովում յլլի ցող Բագուն այն օրին է հասել, որ
ուրիշի օգնութեան է սպասում . . . Ի՞չ որ էլ լինի
սրանք եթէ կարելիէ այսպէս ասել՝ մասնաւոր ցաւեր են,
որոնք նսեմանում են համայն Առաւաստանի բոլոր ազ-
գութիւնների ընդհանուր, համատարուծ ցաւի հետ, այն

Ե ոճրտիկներծավագարիկմի ։ Ակոյութեան յարաւելութիւնը Մինչեւ չը ջախչախւի այդ բազմագլուխ հիղբան, Ռուսաստանի բոլոր ժողովարքները ապահով վիճակ չեն ունենալ և այդ հիղբայի գլուխն արգէն վերջնաշպես ջախչախւելու վրայ են Ռուսաստանի բոլոր յեղ կուսակցութիւնների միահամուռ ուժերով, որոնք յաղթակ սնօքէն յառաջ են մղում իրենց նւիրական արշաւանքը ։ ԵԱԶԳԱԿ

ԵԱԼԹԱՅԻ 31 ՀՈԿՏ.

Ամսիս 17ին մի ցոյց եղաւ, որ շատ փառաւոր կերպով վերջացաւ։ Երկու օր առաջ՝ արդէն սկսել էր քաղաքական գործադուլը։ Երբորդ օրը քաղաքի հըրապարակի մէջ խոնաց խուռն բազմութիւն, պարզելով յեղափոխական աօց։ Գէմօկրատ սկան կարմիր գրոշակը։ Մի քանի ընկերներ ոգեսորւած ազատ-համարձակ ճառեր արտանանեցին։ Ապա սկսեց փառահեղ թափօրին Բալոր՝ տներից և պատոհաններից ոգեսորւած ժողովուրդը կեցցէ էր աղաղակում խնդալից ծափահարութիւններով և օդային համբոյրներ ուղարկելով թափօրին մասնակցողներին։ Ամենամիխթարական և աչքի ընկող հանդամանքն այն էր, որ ըսպաններն էլ ծափահարում և խնդակցում էին կազմւած ցոյցին։ Մի քանի բժիշկներ իրենց բնակարաններից ծածանեցրին յեղափոխսկան վրկարար, կարմիր գրօշակը։ Թափօրն առաջ ընթացաւ ամենայն կարգապահութեամբ։ Ճառապարհին որտեղ որ ուսւաց ազդային գրօշակն էր հանդիպում, ցուցաբար բազմաւթիւնը՝ ատամններով պատառ ստում ու ծովն էր նետում։ Թափօրին մասնակցում էր և տեղական Հընչակեան մասնաճիւղը իւր զինուրական խմբով։ Ներկայ թափօրն աւարտելուց յետոյ, երեկոյեան հաւաք եցան քաղաքային պարտեզը որտեղ ճառեր խօսեցան սրդի քաղաքական, տնտեսական գրութեան մասին, պահանջելով գաղտնի, հաւասար և ուղղակի քւէարկութեան սկզբունքների վայ. ռամկավարական հանրապետութիւն։ Միտինգն աւարտեց յեղափոխական երգեցողութեամբ և մարտեզեզով։ Այդ միջացին լսեցինք, որ ոստիկանութիւնը հաւաքելէ „սե հարիւրեակներ“ քաղաքի բռեակներից և հարբած խուլիգաններից, գլխաւորապէս ճառախօսներին և մեզ կոտորելու համար։ Մակայն իսկոյն մեր Մասնաճիւղի կարգադրութեամբ կազմակերպւեցին զինաւած խմբեր՝ ցարիկմի այդ խոյժառակ ստահակներից պաշտպանելու։ Համար։

Զինւած խմբերը ճառախօսաներին ողջ առողջ ի-
րենց տները տարան և ժողովրդը խաղաղ մեկնեցաւ:
Երրորդ օրը սև հարիւրեակները ցարի պատկերով
և „իկօններով“ քաղաքի միջով շրջեցին բոլորովին ան-
շուք և անչամ կերպով։ Այդ խայտառակ գոյցը
կազմակերպողներն էին, քաղաքի ուստիկանները բոսեակ-
ները և յոյն տանկալաբները — ծանծաղամիտները,

Այդ երեկոյի ան Սօց. Գէմ. որա լորական կոստակցութիւնը վերստին ժողով կազմեց որին մանակցութեան էր նաև մեր Հնչակի ան Առևսակցութիւնը: Այդ ժողովին մասնակցող բոլոր ազգերը որոնք Սօց. Գէմ. կուսակցութեան գաղափարն էին գաւառում, զինեալ խմբեր կազմեցին քաղաքի պաշտպանութեան համար որոնց մէջ աչքի էին ընկում Հնչակի ան զինւորները: Ու Ա. Դ. Բ. կուսակցութեան ձառափառը մեծ գոհանակութեամբ մատնանիշ արեց այդ հանգամանքը և զովեց մեր հայերին վարմութիւն, ամելով՝ որ չարանք պատշաճում են Հնչ. Սօց. Գէմ. Կուսակցութեան որոնք մեզանից պետի կատարում են իրեց պարտականութիւնը գէպի մեր բոլորին գաղափարը: Դրանք էին որ Կովկասի նահանգապետ Գալիցինի վրոյ սպանութեան փորձ կատարեցին՝ վերաւորելով նրան, և միայն թէպէտե մեջ հետ չեն ձուլած և դա դրա համար, որովհետեւ նրանք ունին մի ուրիշ գատ, այն է Տաճկահայկան գատը, յամենայն գէպս նրանք միշտ մեղ հետ են գործում և պաշտպանում նոյն սուրբ գաղափարը: Ապա ատենախօսը պարտեց իւր ճառը՝ կեցցէ Հնչ. Սօց. Գէմ. Կուսակցութիւն արլազակով, որին խուռն բազմութիւնը միահամառ ձայնակցեց ու կեցցէ Հնչ. Կուսակցութիւնը, որոտընդուռ ծափահարութիւններով: Մեզի կայ եթէ մէկ մեղագրով այդ էլ Դաշնակցութիւնը, պարկիան և սև հարիւրեակն է, որոնք թաթարներից էլ յետ մնացին, եռ ուղուն կերպով գործելով կառավարութեան հետ ու յայտնելով թէ, այդ անողները հայեր չեին, այլ կ աթօլի կն եր. Այժմ Սօց. Գէմ. Կուսակցութիւնը աշխատում է սստիկանութիւնը հեռացնել, և քաղաքային միլիցիա կազմէ:

ԵԱԼԹԱՑԻ

ԴՐՈՒՅԹԻԿԱՆ ՌՈՒՍԱՏԱՆՈՒՄ

Լայնածաւալ Ռուսաստանը յեղափախութեան կատաղի հրդեհի մէջ է . . . Գրանսիսկան Մեծ Յերափոխութիւնը նսեմանում է Համառոսական Մեծ Յեղափոխութեան առաջ: Երկու երեք ամսայ ընթացքում Համառոսական Յեղափախութիւնն այնպիսի հսկայական քայլեր է արել գէպերն, իրողութիւնները, պատմական նշանակալից և արտասովոր երկոյթսերն, այդ բազմաչարչար երկում, այնպիսի ելեբարական արագութեամբ են միմենց յ շորդել, որ կատարելապէս անհնար է լրագրի սուլդ էջերում նրանց ամենահակիրճ, ամենասամփոփ ուրւագիծն անգամ հաղորդել ընթերցողին:

Յեղափոխութիւնը յառաջադիմում, յաղթականութեան առաջ է տանում իւր նւիրական մեծ գործը ոչ մէտ ամիս, այլ օրէ օր, ժամէտ ժամ . . . Մարդ գէւարանում է հաւատալ կատարած իրողուսաստունի երջանկութեան վրա մարտիրոսացածների

թիւներին, ոէակցիայի երեկու յուսուրտանքներին, յայրօրոյ ազատութեան վրկարար հնչաւաներին, ամենամը իմաթարական լուսամիտ յորձանքներին, ոէակցիայի յուսահատական, օրհասական ընդդիմագրութեան, կեանքի և մահու կատաղի կուի, գոտեմարտութեան, մէջ նիկուակը կուր, հումանուն պարզի աբժանաւոր ծուռը, յեղափոխութեան կատաղի հոսանքներից սարսափահար և խելակորոյս, ոբարեհաճեց ամենաողործաբար շնորհել իւր հաւատարիմ հպատակներին: Հ կա, 17 ի հաշտկաւոր մանի Փէստը ստը սահմանագրութիւն աւետող պրոցես պարագանել:

Ա Ազատութիւնը ու Ազատութիւն գուրա թուա միլիօնաբոր, երկանաբարերի տակ ճնշած արիւնաբամ կրծքերից . . . Ազատութիւն մամուլի խօսքի, խղճի, և ընկերակցութիւնների, անձի անձեռնմխելիութիւն, թընդացած ու ծեր աղւէս: նորաստեղծ կամ վեհտէի խըմբագրած մեծագորդորդ Մանի փէստը, մինչդեռ զրա հետ զուգընթաց, զարմանալի ներգաշնակութեամբ, պաշարողական զարհութերի գրութիւն լիհաստանում, մամուլի թերթերի փականների մէջ կաշկանդումն վարչական բաղադրում, բանա ու կատաղան, արիւն և աւեր, մա նուի կատարած, կատարած, կայսերի բանարած, կայսերի բանարածում, խորտակում ամեն սրբութիւնների, հրդեհի և աւարա սութիւն, բարգողիմեսուական գիշեւներ. Օդեսա, Բազու, Թիֆլիս և ալլոր հայերի, հրեաների գէմ սոյն մանիփէտը խմբագրութ ոճրագործների անմիջական հրամանով, նրանց կամակատարների ձեռքով և հաւատնութեամբ: Սա մի շտեսնած, պատմութեան մէջ իւր նմանը չունեցող արհաւերը էր, որի առաջ լանկթէմուր, Զինդիզաններն իսկ ամօթահար կը լինէին, որ կատարեցին և գետ անպատիժ կատարում, մուկենութիւններ են ան մ հարաւից հիւսիս՝ արեկերդ արեմուտք սև հարիւրեակները, կառավարութեան արի զին, ուներ, ոսոիկաններն ու ժանդարմերը Ս գետերբուրգից մինչև Քադու, Ուրալից մինչև Վարշավա շավա . . . Դա ու ազատութիւն ուսահամագրութիւն աւետող մանիփէտ չեղաւ, այլ մի խայտառակ մարտահրաւէր, գրգուիչ, խրախուսական մարտահրաւէր, գաղափողի կառարելու, մորթուսելու կուրտուրական ամենափառաւոր յատկութիւններ զոյց տւող ժողովրդութիւններին, գաղափող խովիկանների, սստիկանների, արիւնուշալ կազմակերի և կովկասումն էլ կառավարութեան անարգ գործիք գարձած թիւրքերի ձեռքով . . . Այս էր կամենում ոճրագործ կառավարութիւնը այս, էին կամենում ոէակցիայի ներկայացուցիչները:

Բայց Յեղափոխութիւն առաջ է ընթանում յաղթականութեան, երկար չեն տեկի կառավարութեան եղանակործութիւնները: Գէպերն առաջներս են, վրա ըսնշտագի ծովոյին զօրքի ապստամբութիւնը, հաղարաւոր զոհերով, 300 անմեղների, ազատութեան և Ռուսարդ գէւարանում է հաւատալ կատարած իրողուսաստունի երջանկութեան համար մարտիրոսացածների

անմեղ արիւնով։ Փինլանդական խաղաղասէր, կուլտուրական ժողովարդով պարզ է վերջոյ օգտակար լով ընդհանուր յեղափոխութեան հոսանքներից առանց մի կաթիլ արիւն թափելու, դուրս վանդեց իր միջից սիկոլա երկրորդի անարդ Նիրկայացւցիչներին, զինաթափ արեց ուստա ժանդարմներին և ձեռք բերեց իւր այն նէլիրական, անկապտելի իրաւունքները, որոնք ամարդորէն, դաւաճանութեամբ ոտնակոխ էր արել, յափշտակել էր Ռուս բանակալը — Սպիտակ ջարը։ Բայց սրանք չին գեռյեղափոխութեան ամենափայլուն և արգասաւոր հետեւանքները . . . Գլորեց, բարոյապէս գերեզման իջաւ Ռուսաստանի մեծ ինկվիզիտորը, մեծ գահճապետ Պարեգանոսէլը, այն մարդը, որ 25 տարի շարունակ մահանատ ու կախաղան էր ստեղծել միմիայն՝ Ռուսաստանի համար, որ աներեւակայեցի խստաբրութեամբ Սլիբիրիայի Խորքերը լցրել էր տասնեակ հաղար սնմեղ, ամենափայլուն մտքի տէր անձնաւորութիւններով, որ միայն արեան էր ծարաւ, և գեռ չկշտացած, անլագ բերանով խեղդամահ եղաւ Համառուսական մեծ Յեղափոխութեան մորեգին յորձանքներում . . . իր հետ քարշ տալով իւր աննարժանաւոր արբանեակին՝ գաղան Տբէպովին, որը մի կատարեալ պատուհաս էր գարձնէլ, իւր կարճաժամանակեալ պաշտօնավարութեան ընթացքում, համայն Ռուսաստանի համար։ Ընդհանուր քաղաքական գործադրութեան բռնի եց և թէւ իւր վերջնական ջախջախիչ աբացին չհասցրեց առայժմ Ռուս բանագետութեան և Ցարիվմին, լուց որը այնպիսի մահացու հարւած հասցրեց Ռուս բըռնակալութեան գանձարանին, Փինլանդական կատարերօֆի գոյժը հնչեցնելով մեծ Փինլանդիա Ահտուի խլացած ականջին, որ տասնեակ տարիներում հազիւ կարելի կը լինի վասները ծածկել։

Գարեր չարունակ Ռուսաստանի գրողների և
լրագրութեան վրայ տրւած կապանքները շառաչիւնով
ջարդ ու փշուր եղան այդ զժբաղդ երկրի բազմա-
ցեղ և բազմակեզու շահագործւած տարերի ամրա-
կու կուանների ուժգին հարւածների ներքոյ . . .
Մեր գրիչը միանգամայն անկարող է նըկա-
րագրելու այն հոգեզմայլ դրութիւնը երբ առա-
ջին անգամ հնչնցին Ռուսաստանի ամեն խորքերից
անկանդ թութովանքներ, ստրի գահիձների կացին-
ներից միանգամայն ազատւած, բայց որո՞ւր, աւաշ
փոխանակ խինդ և բերկրութիւն աւետելու, կառավարու-
թեան կատարած հրեշտակոր մազերը փշալիցնող սրտա-
ճայիկ ոճիների նկարագիրը պէտք է հազորդ են ան-
համեր բնծերոցդին . . .

Համառասկան մեծ յեղափոխութեան ներբական հո-
սնըլ այժմ աւելի քան երեք առաջ է վազու-
մոլեգին կերպով։ Երեկուայ բարձուա լիւե-
րալը՝ այսօր սկսաւի յեղափոխական է՝ դարձել։ Ե-
րեկուայ սպայժառափայլ՝ իշխաններ, սգերտպանց բա-
րօնը, ու սկսեմափայլ՝ կոմը — որպիսի փոփո-

խութիւն. Օ tempo a! Օ mores! ընդհանուրի հաւասարի, գաղտնի և ուզակի քըւէարկութեան ջերմ սիրահայր են դարձել, նրանց ջատագո- վութեամբ են իրեւց ճառերը ճռճռացնում Մոս- կըվայի Զէմստվօների համաժողովում։ Դժգոհաթիւն, ըմբոստութիւն, յեղափօխական կատաղի յրդանը գիւ- ղացու և բանւորի, պաշտօնեայի և զօրիի, և նաղաղ քար- ղաքացիւերի մէջ։ Քառս, անոր ինի ա, թալան, աւ- ւեր, կոտորած, յուսահատական ճիկեր ջախջախող Ցարիկմի կողմից, ազգերին, ժողովրդներին միմեանց գէմ կուեցնելու Սև Հարիւրեակներին, արինախանձ կա- զակներին խաղաղ, բանուոր, չահագործւած ժողովրդների վրայ բաց թաղնելով, իր գոյութիւնը փրկելու համար։
Աւակայն աշո՛ և ապօթէօղը, սինեազ Պատ- եօմին՝ ահարկու զրահանաւի նշանակալից Հոյուկապ Հանգունակութիւնը Սևաստովոլում։ ուրիշ մարտահա- ւերի վրայ Հաղարաւոր ծովային և ցամաքային զին- ւորներ, ահեղ թեգանօթներով զրահակիրներով գէմ գէմ կանգնած՝ ոճրագործ կառավարութեան ահարկու ուժի դէմ իբրև ըմբոստներ, անհաւասար կռւում։
Աւաղ այս անգամ ևս բիրտ ոյժը բընեւու- թիւնը ջախջախեցին միլիօնաւոր ժողովրդների երանա- ւէտ յօյսերը և ապստամբութեան քաջարի պարագը- լուխ ծովային սպայ Շմիդովը — որի անունը անմահ և անջնջելի պիտի մնայ այսուհետեւ յել, պատմութեան էշ- ջերում — վիրաւորւեցաւ և գերի բռնեց մորդասան- ների կողմից։

Պարտւած է արգեօք Համառուսական ՄԾ ՅԵ-
զափախութիւնը: Արգեօք այժմ, երբ համայնք ՌԱՆ-
ՍԱՍՏԱՆՆԸ կոչված է երկրագնդի միւս մասերից, գարձեալ
յաղթանակ կը տանեն թէ ակցիա /ի բատմելի ներ-
յացուցիչները: Ո՛չ, այդ անկարելի է: Բրուս սատա-
նի բազմամիշտն ճնշւած, շահագործած ժողովքներն
ու տարրերը, առանց ցեղի, կրօնի խարութեան, ա-
ռիւծ են գարձել և ոտքի են կանչնել իրենց նե-
ղիչների դէմ . . . Կատարեալ աղատութիւն են ու-
զում բոլորը լոյս, ազատ շունչ, աղատ կեանք . . .
Այլ ևս խարուսիկ սահմանադրութիւններս պետա-
կան խորհուրդ կոչւած կարիկատորան չեն կարող
գոհացում տալ մեզ, մինչև Ցարիկմի խորխուլ գա-
հը չը տապալի և նրա տեղը յաղթականօրէն չը
բարձրանայ ժողովքի, միահեծան իշխանութիւնը
պահպանական հասարակաբառութեամբ:

Առաջարագական շատութագական և առաջարագական մասեր է կարծէք, ուամկավարուկան
Առաջարագականի վարդակարմբը արշալոյսը, որի նւիրական
շողերից հաւասարապես մասն և բաժին կստանան թէ
ուուը և թէ հայր, թէ հրեան թէ վրացին, և թէ
այլ ամեն ժողովուրդ, որննը գարեր շարունակ կապ-
ւած կաշկանդւած տառապում են Յարիզի մահացու-
զնդաններում . . .

ՄԻ ԽԵՅՏԱԾՈՒՅԻ ԿՈՉ

Առքեւ հրատարակում ենք Կովկասի փոխարքայ Կոմս Վարոնցով՝ Դաշտովի մի կոչը՝ Դեռ ևս ոռուսական յեղափոխութեան կարձատեւ ընթացքում Ռուս բոնակալութիւնն այնպիսի շնական լրբութիւն ցոյց տըւած չինի, որպիսի հրապարակական անպատճառութեասը հանդէս է գալիս Կովկասի փոխարքան իր այս կոչով։ Հակտ։ 17ի մանէֆէստից յետոյ ոռուս խուլիգանները, կառավարութեան, ոստիկանութեան և իւնկերերի աշակերտների հետ ձեռք ձեռքի տուած Թիֆլիզով, — որպէս և այլ բազմաթիւ քաղաքներում, — անհ, և ակայի շահատակութիւններ, ոճիրներ և վայրագութիւններ գործեցին կոտորելով, սրախողլսող անելով բազմաթիւ անմենների, հրդեհ ձգելով տըները Լանկմէսուրեան խժդժութիւններ անելով, բըռնուբարելով անմեղ կոյսերի, ջարդու փշուր անելով բոլոր նրանց. որոնք ոճրագործ կառավարութեան պէս չէն մտածում։

Եշ աշա, Կովկասի փոխարքան, Նիկոլա ցարի արժանաւոր տեղապահը օրը ցերեկով, առանց պատկառեւ գովաբանում, խրախուսում է տւազակների, ոճրագործների վոհմակների անլուր եղեռնագործութիւնները։ Աթող այդ տխուր օրը պատմական լինի դըպրոցի համար և ուսաւելի ապագայ սերնդին, աւարտում է Վօրոնցովը իր ամսմալի կոչը։

Այսուհետեւ թող պատմական լինի այդ օրը, որը սև, անջնջելի տառերով կառածանագրուի պատմութեան անաշառ էջերում, դատապ պրութեան, նշաւակութեան խայտառուկ գրոշմ դնելով ցարիզմի անարդ ճակատին։

Կովկասեան Փխարքան հետեւալ կոչն է ուղարկել երկրի զինուրական շրջանին (թիւ 297. հոկ. 27)

Հակո. 22ի օրը Թիֆլիզը մթագնեց տխուր գեպցերով։ Հայրենասիրական թափօրը, որ գետի միւս ափից, Վերայի կամուրջով և Գօլոինսկի պրոսպեկտով պալատի մօտ էր գալիս, Բարեատինսկի փողոցի անկիւնում զուազ և տներից արձակուած զնդակահարութեան ենթարկուեց։ Թափօրի սկզբից զնում էին Թիֆլիզի հետեւալ իւնկերական զպոսի իւնկերները, տանելով կայսեր պատկերը, երգելով և ազգային մաղմանեց նւազելով։ Դաւաճանական զնդակահարութիւնները շիանգնեցին այրենասիրականների թափօրը, որ ներշնչուած էր զւար Ցարն ունեցած և զէպի թանկազին Հայրենից տառած անհուն անձնութեամբ։ Այդ թափօրին ըստ, առօտացողները յայտարարեցին, որ իւնկերներն են կուտաք երբ ոգեսում էին ամենըին՝ իրանց հերոսական առաջ ու առեւտեամբ և, անդրզավ սառնասրտութեամբ։ Հանքերին . . . Սակայն և այնպէս դրութիւնը դեռ առ զուազ ու էին թափօրին մասնակցողներին, մանաւանդ նորոշ է և ով գիտէ ինչ անակալներ երեւան

կանանց և մանուկներին։ Նրանք—օրինակելի քաջութեամբ, զնդակների կարկուտի տակ—շարունակեցին տանել մեր թագաւոր կայսեր պատկերը և շրնդհատեցին՝ ոտքով պահիր կայսեր՝ երգը երգելն ու նուազելու շարագործների արձակած զնդակներին պատասխան սնեցին դաշտովինի պրոսպեկտի վրայ գտնուող զինուորները։

Այսպիսի հանգամանքներ և անխուսափելի կարուսաներ տեղի ունեցան և ես խորապէս յաւանում եմ իս ցաւակցութիւնը։ այսպէս, Թիֆլիզի կազմաների զպրոցը կորցրեց էր ընկեր—շաբաս—կապիտան Պրօգրոսին, իսկ Վ դասարանի կազէտ Ալասովը վիրաւորւեց և բարեբախտարար, թեթե։ Թիֆլիզի հետեւակ իւնկերների զըպրոցում հերոսարար մահով ընկաւ բարձր զասարանի իւնկեր Ալօնիդ Տիսավը։ Ծանր են այդ կօրուստներու զրպոցի և կօրպուսի համար, աակայն միւնչուն ժամանակ այդ մահերը փառց են կազմում այդ զպրոցական հաստատութիւնների համար։ Ինչպէս կօրպուսը, նաև զրպոցը, պարտաւոր են հպարտանալ, որ իրանց շարբում կալին այնպիսի առաքելիք ընկերներ, օակայն չեմ կարող արգարացի լինել զէպի այդ զպրոցներ իսկ Կօրպուսի կազէտների և իւնկերների վարժունքը հսկա 22ի այդ տիսուր օրւայ ժամանակ՝ անբիծ է այնցան բարձր բար յական տեսակէտով, որ դա արտայայտում է այն բաջութեան վեհ ոզին, որով սնանում է զպրոցը և որի աւելի վսեմացնելու վրայ անշաշտ եռանգուն կերպով աշխատում են զպրոցական վարչութիւնը և ուսուցիչները և որը, յանուն իր մայրենի կօրպուսի և զպրոցի, վերջապէս, ի սկը սուրբ պարտութութեան ինքնազիտակցութեան—այդպէս իւրացնում են իւրացանչիր իւնկերն ու կազէտը։ Գովում եմ Թիֆլիսի իւնկերական զպրոցը, որ հոկտ. 22ի տիսուր օրը այնքան զորձնական կերպով ցոյց տեսց իր ինչ լինելը։ Թող ալդ տիսուր օրը պատմական լինի զպրոցի համար և ուսանելի՝ ապագայ սերնդին։

Ապարագրել է. ընդհ. հրամանատար շրջունի զօրքի զեն. ազ. կոմս Ալօրունց ով գակութիւնի գումար և ապագայ սերնդին։

ԹԻՖԼԻՖԻՈՒՅ ՃՈՒՐՃՈՒ

Արաբական ապստամբութիւնը մոռացութեան արւեցի Ալերջին ժամանակները ազատական ժողովրդի զենքական շարժումները անյաջողութեան հանդիպեցին, և Արդիւլ Համբարձուն մարշալներն ու նահանգապետները, ամեն տեսակ ստոր, դաւադրական միջացներով, ապստամբների ականաւոր կողմանկիցներից շատերին մէջ տեղից վերցրին ու պատերազմական յաջողութիւն ձեռք բերին . . . Սակայն և այնպէս դրութիւնը դեռ առ զուազ ու էին թափօրին մասնակցողների երեւան

զան ապագայում, որոնք կատարելապէս կը փոխեն իրերի զրութիւնը . . .

Օրուայ հարցերի շարքում առաջնակարգ տեղ է բռնում՝ Եւրոպական վեց մեծ պետութիւնների և Արդգիւ Համբուրգի ընդհարումը . . . Յայտնի է որ Տաճիկ կառավարութիւնը ոչ մի անգամ, ոչ մի կերպ իր խոստանմերը չե կատարում և չե կատարում մեծերը . . . Այսպէս է եղիլ ներքին բոլոր ինդիւնների և ուժորմների նկատմամբ, որոնք բացառապէս ջոշափել են Եւրոպական պետութիւնների գրապանները . . . Նորական շահերը Եւրոպական մի բուրժուայի մի կապիտալիստի մի կոպէկը կորչելու վտանգին ենթարկեց, և աչա պատրաստ է Եւրոպական աշեղ նաւատորմը, թնդանօթի ուժով և իրենց հայտակի վատանգւած շահերը և անբռնաբարելի իրաւունքները պաշտպանելու համար. Լորանցին քարափիների նշանաւոր գեպը ձեղ օրինակ՝ երբ ֆրանսիական նաւատորմը յառաջ արշաւց գեպի տաճկական ջրերը զենքի ուժով իր պահանջները կատարել տալու հոմար, մինչդեռ 27 տարուց ի վեր Տաճիկ կառավարութիւնը հրապարակապէս պարտաւոր ել, և նոյն վեց հայրահոչակ մեծ պետութիւններն ել ինամակ ոլների գեռ են ստանձնել, Տաճկահայատանում ուժորմներ մտցնել անմիջապէս, սակայն ովք է հարցնողը . . .

Յայտնի է, որ նոյն այդ գթառատ պետութիւնները Մակեդոննեայում, որ իրենց շահերը աւելի բղավի են քան Հայաստանում — Փինանսական վերահսկութիւն էին որոշել ժանդարմերիա, և այլն, Բայց Համաձայն Տաճկական աւանդական սովորութեան . . . մերժում էր Բ. Դուռը, մինչեւ որ նոյն այդ պետութիւնների միացեալ նաւատորմը բացի Գերմանականից — յառաջ կը նժանար գեպի սովորական Միտիւն օսմանեան, ծովափնեայ քաղաքը, որո ոչ լուց ունկամբ, լույցէ թիկամբ “ աստցւածը իրականացնելու համար:

Եւ աչա սկսւել է նոյն կօմեցիան ինչպէս և այդպիսի յար և նման գեպերում: Սուլթանն ինքն էլ լաւ գիտէր, որպէս և իւր խորհրդականները, որ առաջ պետք է բացորձակապէս բացանել, յետոյ ժամանակ ինգւել, ինդիրը աւելի բազմակողմանի ընելու համար եթէ մի այդպիսի բան անեն, այսինքն եթէ պետութիւնների առաջարկն ընդունեն, իրենց պատասխան չեն կար դիմել Տաճիկ ժողովրդի ապաբայ քայլերի համար, ուրիշ խօսքով կը սկսեն կոտորել քրիստոնեա երին, աւսինքն Հայերին: Չե որ Հայերն են քւութեա նսխազները: Եւրոպացիք իրենց հաշեները ունենան՝ Հայերին պետք է կոտորեն Ռուս բռնակալութիւնը և բիւրոկրատիան շարունակէ իւր արհաւիրը երի ու այլուր Ճնշումները Հայերը պետք է մէջտեղը կոտորեն, մորթուտեն, իրենց չկատած յան-

ցանքների համար, Եւ այսպէս Սուլթանի պատճառաբար ութիւններն մի կողմ թողնելով, Եւրոպական միացեալ նաւատորմը զրաւեց Միտիւնը, լէմնոսը . . . Հարայ հրոց, ազմուկ Ելիլզ-Քէօսկում, իրաւանց բըռնաւարութիւն . . . բոլորը կատակերգութիւն, ծաղք ու ծիծաղ: Ահա այսօր էլ Հեռագիրը լուր է բերում թէ Սուլթանն այժմ ընդունել է պետութիւնները առաջարկները, մի քանի փափոխութիւններով . . . Նոյն կօմիգիւն, ոյն յապաղումները: Գեռ ամիսներ էլ կանցնին, մինչեւ որ այդ փոփոխութիւնները քննութեան առնեի, ժողովներ լսեն, իրար գլխով դիպչեն գէսպաններն ու գիւան գէտները, մինչեւ մի ինչ որ դազմկայոյզ “ ծուտի պոտի հարցի պատճառով նորէն ահարկու արմագան ուղարկելու խնդիր կը լինի, Հարիւր հազարներ, միլիոններ կը ծախսին և բոլորը, բոլոր ժողովրդի գառն քրտինքով վատակած կօպէկներից կը հանեն: Որո՞ւ հոգ: Ինչ ցաւ ունեն հանձարել մինհսորներն ու իրենց թեարկեալ կապիտալիստները գեպը կը գայ, և աչա կազմ ու պատրաստ են նախօրօք որոշածբանաձեռվ Սուլթանի հետ աչքակապուկի խալալու:

Ս. Տ.

Ն Ի Ւ Ր Ա Տ Ի Ո Ւ Թ Ի Ւ Խ Ն Ե Ր

ՓԱՐՈՈՍ Մ-ՂԻ գանձարանում ստացել են.

Փետրիար մաւաց թիւ 4, 10, 13, 3, 9, 7, թալ-չոկ, թափչին. Համակերպներ՝ կարաւ ու Երկաթ 1-ին, թիւ 23, 4, թիւ 1, 6, 20, 10-ական, թիւ 12, 3, թիւ 2, 2, Քաջբերանի թիւ 4, Աբդիւ թիւ 4, 80, Տալարիկ թիւ 5, 80.

Մուրտի մաւաց. թիւ 4, 10, 13, 3, 9, 7, 11-ական թ, թիւ 23, 2, թիւ 1, 20, 6 10-4v. թ, թիւ 8, 2, 14 2-կն. թ, թիւ 5, 12, 21, 17, 18 3-կն. թ, Կուր X 1, Հին Վարչ-ից 500 թ, թիւ 23 և 15 2-ական թ, թալչոկ և թափչին 1-ական թ.

Ազրիկ մաւաց. թիւ 3, 4, 7, 9, 10, 13 1-ական թ, թիւ 1, 6, 16, 20, 2 10-ական թ, թիւ 2, 8, 11, 14, 15, 19, 22 2-ական թ, թիւ 5, 12, 17, 18 3-ական թ, Քաջբերանի թ. 3, 80, Ծիսնիկ 5, թիւ 23 և թալչոկ 1-ական թ, Բենցերի շրջակայից 10 թ. Գյր. 584 թ 91 կ.

Հին Վարչ-ից 482 թ 11 կ, Ապրիլին 50, 30, Մայիսին 81, Քարահան Մ-ՂԻ 93, Յունիս և Յուլիս 175 թ. Գյր. 881 թ 41

Ընդհ. գյր. 1466 թ 32 կ.

Լ Ե Ր Ի Լ Մ-ՂԻ գանձարանում ստացել են.

1904 Հոկտ. 1-ից մինչեւ 1905 Յունիս |

Առ 1 Հոկտ. 157 թ 14 կ, Տոկոս 2, 52, Անդա-

մակե. 27, նուր ճրադից ժանիքի միջ 3, ս. Դ. Ների մի խմբից 10. Նուր թաթուլի միջ. 240 ր. Նուրել են՝ վաճառատուն թօրոսի 200 ր. Օհան 35, կրասիլչեսկ. 5 ր. Մարսի միջ. 225 ր. Նուրել են Սինից 100, Գնդապետ 25, Նայրանտ 25, Մեզզիր 2), Քար ֆոս 10, Կուսումբ 25, Յովմարգ և 2ինար 10-ին. Ի. Թուցիկ խմբի անդմիմ. 34. 10 Տեղել են գետ 2, Վահան 5, Վրուր 3, Մուրմ 6, Վաշէ 3. 50, Ասքանազ 5, Զինւոր 3, Սար 1, Գարուն 2. 50, Հայկազն 60 և վան 2. 50.

ՄՐԳ-ԵՈՍԵՆ-ԲԵԼԵՀՀՈՎ-ԼՏ Մ-ՂԻ ԳԱՆՃԱ- ՐԱՆՈՒՄ ԱՄԱԳԵԼ ԵՆ ՄԱՐՄ 21ից մինչև Յուլ 15 1905

Մրգաստան քաղաքից 42 ր 40 կ. Նուրել են Բագրատ 5, Սիրական 1, Մանթաշ 50 կ, Վահիքիչ 60 կ Արամ 40 կ, Մարտիրոս նուր 3 ր, անդմիմ. 1, Բագրատ 50 կ, Որսորդ 1, Թուխութացի Վահան նուր 1, ամո. 4 կ, Այստ 12. 50, Գոռ-Իշխանիկ 1, Պողպատ 5, Սև Լեռ 6. 50, Հարս. Հանգեսից 3.

Պազ Աղբիւր գիւղի. "Հայաստան" ի. 37. 50 Նուրել են Արևալոյս, Գառնիկ, Կայծակ, Արծիւ Պողպատ, Տիգենեան, 2իլիկ 5-ական րբ., Լեսն 2 ր 50 կ. Հայրենասէր ի. 44 ր. Նուրել են Պայծառ, Գետ, Մարզ, Հայկ, Ալշան, Աշոտ, Տիգրան, Քաջ 5-ական ր, Արամ 4. Արամեան ի. 42. 50, Նուրել են Աղիկ, Զիւան, Հմայեակ, 8ոլակ, Սամուէլ, Տրդատ, Սաթ 5. ակն ըբ. Գուման 3, Ազգասէր 4. 50. Նորակազմ ընկերներից 2 ր. Նուրել են Հայկ, Արևալոյս, Արտաշես, Ազգասէր 50-ական կոպ.

(Շար.)

ՎԱՐԱՐԾ Մ-ՂԻ ԳԱՆՃԱՐԱՆՈՒՄ ԱՄԱԳԵԼ ԵՆ —

Պ. Պ. 100 ր., "Բագրատունեաց" խմբից 151 բուր. Գմբ. 251 ր.

ՔՌՈՍԵՆՑԵՅԻ Մ-ՂԻ ԳԱՆՃԱՐԱՆՈՒՄ ԱՄԱԳԵԼ ԵՆ 1905 Յունի. — Յունի 30

Արծաթ ի. 4. փ. Առաքել 2, Պերճ 3, Մաթեան 1, Աթէնց 6, Մատիտ 3, Արմենակ 5, Խոնաւ 4, Մեհեան 3, Սեղրոս 2, Որբան 4, Մաւզեր 4, Վարագպատ 6. Կիլիկան 10, Հօրանդայ 2, Պաղապիւր 1.

Արարատ ի. Պարոտ 5 փ., Արմատ 6, Տարգալ Արբակ 1, Արտաշ 5.

Օքիրաւա ի. Թուր 10 փ., Հրացան 9, Հեթում 7, Ասողիկ 6, Մարտակ 12.

Բարձր Հայոց ի. Կամսար 8 փ., Առող 5, Մովզ 9, Կամ 5, Ալիշան 7. Արծիւ ի. Կրակ 11. Արաբ 5, Արբարիս 2, Մատաթիա 1, Սիպայ 2, Լուգան 1, Վազարչ 8. Անիւնծ. ի. Զարհէ 5, Մարտինի 12, Կովկաս 6, Երկան 1, Տարօն 2, Զիթինի 5, Վահազն 5, Արշան 6. Հերուսկան ի. Այստ 5, Հայկ 7, Բիւզան 8, Անակ 3, Մարտ 3. ԲԱԳՐԱ-

ՏՈՒՆԵ Խ. Ասիւծ 4, Կ-ղենց 7, Թութակ 14, Վարազատ 3, Քամ 2, Նոյն 9. ՏԱՐՈՆ Խ. Աշուն 2, Արշակունի 1, Հայաստանցի 1, Յուսիկ 4. Մեծիախայի Արշակուր խ. 10, Վիճակչն 155 Փ. Գմբ. 471 Փ.

ԵՐԵՎԱՆԻ Մ-ՂԻ ԳԱՆՃԱՐԱՆՈՒՄ ԱՄԱԳԵԼ ԵՆ —

Կոնիկայ զիզ. Յառաջ 20 ր., Ծաղիկ, Աուր, Երկաթ 5-ին. ր, Լեռ 15, Մեծ Հայաստան 3, Սամուել 3, Հապոս 2, Վահէ 5, Վարասուրապար գ. Սամուել 50 ր, Գ. Ե. 25, Արդար 25, Փառաւելր 10, Վահան 40, Գեղորդ 25, Գաբրիէլ 3, Կծու 10, Էռմաք 50. Սուպաշի գ. Վազարչ 5, Թաթուլ 5, Օվսար 10 Կարկուտ 3, Աղան Գ. 5, Մուշեղ 5, Գաղիկ, Ճրագ, Անթիկ, Կոտկ 3-ին ր, Յարութ 5, Սանդուխտ 5, Սահմաթ 5, Մելան 3 Արծիւ 5. Եփրամ 3. Ծաւզալ գ. Ասաղ 3, Աբաղազ 2, Աղէս 2, Ըստալօն 2, Թէսուղոմից Արա 5, Արծիւ 1, Պետո 2.

ԼԵՒՈՆԻ Մ-ՂԻ ԳԱՆՃԱՐԱՆՈՒՄ ԱՄԱԳԵԼ ԵՆ.

1904 թ. Յուլ. 19 — 1905 թ. Մարիս 1.

Հայաստան խ. 11. 30, Առաջադէմ խ. 29. 05, Կրկին 12, Հայասէր 6. 85, Զօթ համակր. 18, Զրակօհամկր. 15, Կապայի խ. 5, ր. անգամ 5, գ. անգ. 6, գ. անգ. 4. 50. Գյու. 111 ր. 70 կ.

ԵՐԵՎԱՆԵԶՈՐԻ Մ-ՂԻ ԳԱՆՃԱՐԱՆՈՒՄ ԱՄԱԳԵԼ ԵՆ —

1902 Մարտ — 1904 Գելտ. 1.

Ժօն 6 ր, Շիլէր 8. 50, Ցուկ Բ. իմկ. 19. 45, Լալ 7. 50 Հարիբ ջան 2. 66, Ալիշալ 2. 23, Բէգ 5, Վաշազան 4, Արթօ 2. 50, Պ. Խ. 6. Ազգասէո 1, Պու Ա. 1. 50, Վաշազան 2. 95, Եօթը խ. 14, Շիրակունի 5, Սուր 6, Խոզալ 5, Զումշուղ 5, Արարունի 5, Օրօրան 14. 90, Ցուկ Ա. խ. 26. 29, Պ. Զ. 6. 50, Շիրակունի 7, Վարչ անդ. 6. 75, Ժերուկ 8, Շիլերի եղօթ միջ. 4, Ա. Փօստի 2, Շիլերի եղը. ամս. 2, Ժննդ. տօնի առթի 18 անձնը 22, Մանցի տօնի առթ. 5. 35, Շիլերի միջ. 7. 45, Պ. Ա. Մկրտչութիւնից 5. 10, Երեկոյթից 47. 15, Զումշուղ 6, Ար. Բզն. տօնախս. 5, Երեկոյթից 72. 12, Ժոն 3, Ժընդեան տօնի առթ. Զումշուղ միջ. 15, Խորդան Սքո 1, Երեկոյթից 3, Շիրակունի 19. 15, Քրմապետի միջ. 3. 33, Երեկոյթից 41. 35, Կրկին 16. 46, Կրկն 2. 60, Սլաք խ. 54. 70, Տոնի միջ. 10, Երեկոյթից 11. 10, Ս. Մ-Ղի հարս. 8. 50, Կարինի միջ. հանգ. 304. 90, Ալլմանիր միջ. 106. 55, Խորդ միջ. 2. 55, Մանցի միջ. 5, Մազման միջ. 2, Հազ. Մ-Ղի միջ. 10, Վաշազան 15. 09, Եփեմ 1, Պ. Ա. 5, Վաշազան 4. 50, Գոր 4 ր 50 կ, Ապրժապետ 6. 78, Զումշուղ միջ. 5. 05, Զի 10, Տ. Մ-Ղան 2. 55, Սուրի միջ. 1. 50, Զումշուղ եղը. հարս. 4. 55, Ցուկ Բ. խ. 10 Սլաք Ա. խ. 20. 15, Թու. Պ. 5, Մ. Վանեցի 6, Կարին 5. 10, Տ. Պ-անան 7. 69, Արզու 5. 08, Ժննդ. Երեկ. աւանի 7. 75 Մկրտ. 64 կ, Հենիկից 4. 20, Պ. Բ. 20, Պ. Ա. 10, Պ. Օ. Մ. 20, Զումշուղ 5. 32, Ապատադ միջ. 20, Հարսանիքի հարս. 9. 05 Ցուկ Ա. խ. 13. 10, Երեկ. 1-20, Սլաք խ. 20. 10, Օրօրան խ. 13. 80, Երկաթ խ. 2. 70, Պետ. Սան. Մկրտ. 5. 05, Օրօրան խ. մի անդմ. 2, Շիրակունի 10, Սուր 7. 50, Շիրակունի 6, Ցուկ Ա. խ. 15. 44, Նէր 1, Օրօրան խ. 4. 80, Ապատադ 2, Սլաք Ա. խ. 5. 85, Ապրժանակ 7. 25, Ցուկ Ա. խ. 5, Կայծակ խ. 4. 40, Երկաթ Ա. խ. 3. 55, Ներկայացուցիչ 1, Արտուր 2. 45, Թօրո 1, Պ. Ա. 10. 95, Արարունի 2, Սուրակ Ա. իմք 6. 40, Ցուկ Ա. խ. 10, Ցուկ Ա. խ. 3. 20, Ցուկ Ա. խ. 6. 45 Գլարժագիր նուր 50, Վիճկան 76. 08, Մանկակ. խ. Վի. 6. 08 Բագրատունի խ. 14. 13, Ցուկ Ա. խ. 18. 50, Օրօրան խ. 5, Սլաք 8, Ցուկ Ա. խ. 3, Կայծակ 3, Երկաթ 5. 80, Վիճ. 2, Պ. Բ. 6, Ազգասէր 8, Ա. Փօստ 9, Սուր 5, Սահակ 6. 73, Պ. Բ. 6. 55, Մանկական խ. 96 կ, Վիճ. 45 կ, Նշանադրութիւնը 2. 50, Կամանց մայր Խմբ-պատուհի Քօզանի միջ. 46. 60, Գլարժագիր 1. 50, Կրկին 3, Ցուկ Ա. խ. 10, Ներկայացուցիչ 1, Վիճ. 254, Կապարաւըն, խ. 6. 25, Սիրկիա խ. 4. 40, Մահալի միջ. 1. 27

Կիլիկիա՝ և. 4, 15, Զարծագիւղ 10, Պ. Մ. 2, 73, Սարքեն 3
Տուլ բ. 11, 90, Զարծագ. 5, 09, Մայր և. Թօգանի միջ. 51 և
75 կ, Զարծզդ. Ա. 8. Պ. 2, Մանուկ Հովհաննան և. 2, 20, Ար-
շարունի 7, 10. Հնի գմբ 1948 թ. 05 կ.

ՀԵՂՈՒԹՅՈՒՆ Մ-ԴԻ գանձարանում օտացւել են.—

1904 Դիկտ. — 1905 Ապր.

Անծնւէք իւ. Նէք եւ ամսվ. 15 ր 50 կ, Քիլէտ իւ. 2. 10
նոյն իւ. Երեկոյթից 41 լ 90 կ, Խոնճոր տարեվվ. 12, Տանձ 12 լ
Նարինչ 12 ր, Դեղճ 12 ր, Եղբ. անծնւէքներ ամսվ. 5 ր, Կո-
րին տարել 15, 6 ր, Անծնւէք իւ. 8 ր, Զ-հանից 1 նկար միա-
դրւելու 25 ր, Արշաւանը իւ. ամսվ. 6 ր 70 կ, Քարեկովներից
40 ր.

ԸՆԿԵՐ Մ-դի գանձարանում ստացվել են :

ԽՄԲԵՐԻՑ — Հայկով 17 թ 50 Կ, Աշխատանք 22. 60, Միանան 40. 20, Մարտ 10. 05, Աղոստ-Երկաթ 26, 60, Դաւթթ-Քէմ 9, Նազարբէց 20, Փրօխտարի 19, Տաթել 30. 50, Սատև 3. 50, Ազատանէց 16. 75, Գայլ-Վաճան 7. 20, Սամուէլ 22, Լեռնց 20 թ 40, Զինուոր 16, Պարսիկ-Բանուոր 10, Հիանթափում 65, Բանուոր 2. 20. Դմբ. 352 թ 50 Կ

Նիկողոս — Բուրժուա Մ-ից 1000 ր, կրկն 150 ր, կրկն
100 ր, Հնկեր Դաշտ 3, Բաժակ 2. 10, Բէկ 12. 38, Քրաբ-ից
9. 05, Որոտ 7, Րայոն Բ. բանտորներից 74. 22, ***ից 50 ը.
Զանազան երեսդժներից 163. 40, Տառերից յևս ստացած
ըր. 50 4. Հնկէ. զմբ. 2776 ը 37 4.

ՆԵՐԱՆԳԻՈՒԹ Մ. ՂԻ ԿԱՆՃԱՐԱՆՈՒՄ ՍՄԱԳԻՆԵՒՆ

Ամսավարժներ և նէր խմբերից — Արծիւ 60 ր, Ժաղկի
8, Արինարու 7, 50, Ազնանան 20, 80, Կայձակ 46, 60, Ար-
ման 23, 20, Հարաւայն 34, Սեւան 15, Մարգարան նէր 19, 15,
Մարգան ամս. 4, Ն. Բ. 1, Երիտասարդ 6, Կրկին 8, Արո-
րատ 123, Ընկ. Մաքսուտից 10, Երիտասարդ 10, Ցարոն 25
Ընկ. Հ. Յ. Մալմատնցի 5, Մրգ. Խ. 5, Էլյոն 5, Վրիժառու 52
Արցաննցի Վարդպասից 200, Ընկ. Մաքսուտից 10, Երինարու
43, 40, Ժաղկի 30, Սար—եան—Մրգ. Յ, Մալմատնցի Ժատուր
10, Միհրան 180, Հարաւայն 17, Ապանեան 18, Կայձակ 20
Եղակ 16, 30, Պող—ից 300, Արցաննցի Վարդան 100, Մար-
չայսառն ամս. 11, 85, Կոնիկ նէր 3, ***ից 25, Խմբի ան-
դամից 6, Արցաննցի Վարդան 10 ր:

ԸՆԴՀԱՅԻՆ ՄՐԳԻ զանձարանում ստացվել են. —

Հին հայությ 405 թ 12 կ, „ԶԵՒԹՈՆՆ 14. 50, „ԶԵՐԹՈՆՆ” Կովկաս եւ „Քէնօր” Խ. երեսով. 121. 06, „Մուշեղ—Մամիկոնեան 6. 50, Ք. Մամիկոնեան 15, „Ծանոթ” 5. 80, „Տէնօր” 3, Աստիք 4, „Օղակ” 4. 40, Եթրման 6, „Համարենիք” 6-50, Խմբապետների Երեսովով 135, „Ալիք” 6. 50, „Աստղ—Արուսեակ” 5. 40, „Ս Մամիկոնեան” 8. 75, „Սասուն” 13-50, „Տէնօր” 8. 50, „Օղակ” 20, „Ֆակիւ” 9. 30, „Աշխատանիք” 7. 80. Խնծըննան գիւղի Խ. 50 ու „Աղպակաս” 7. 90, „Բարեկէն” 5. 75, „ԶԵՐԹՈՆՆ” 10. 50, „Սպառագան” 8. 7. 20, „Վարդի Ու Տաղեկ” 10. 50, „ԶԵՐԹՈՆՆ” 211, „Արմահիր” 80, „Ասող—Արուսեան” 5, „Արուսեակ” 5. 75, „Նազարետ” 8, „Յանիկիւ” 7. 75, „Արէժ” 11. 80, Խոյսի Եթեսովով 200, „Վաս 4. 40, „Արէժ” 10, „Սահուն” 17. 10, կրկն 3, 20, „Ծոանդ” 13. 50 կ, „Կովկաս” 16. 60, „Լեռնեց” 12. 50.
„Յազարեգ” 7, „Արէժ” 7, Հանգ. Թերթ թիւ 10-ից 407. 50 թ. 6. 25, թ. 8. 90, „Սասուն” 33. 20, Հաց. Թերթ թիւ 3-ից 11, „Մուշեղ—Մամիկոնեան” 14. 50, Ալէր Մ. Տ. Մ. Մ. 15, Հանգ. Թերթ թ. 7. 28. 70, „Արտեւելք” 11, „Հարանա” 8. 20, „Լեռնեց” 24, Արէժ” 17. 10, Հաց. Թերթ թ. 2. 114-10, „Ժիրայր” 9. 10, „Կուշ կայ” Ալէր Մարտինինց 3, „Մասոն” 25. 10, „Ծոանդ” 9. 50 Ժայռինց 11, Գրեթեովով 10. 70.

ԵՐՅԱԿԻ Մ-Դի զանձարանում ստացել են —

1904 θ , $U_{\text{pl.}}$ = 1905 θ , U_{air}

Ազգաւէր լ. Անար 125 թ, Լեռ 25, Մոյզ. 15, Արէժ 6,
Լավ 15, Մայր 10, Թէրմիւրազ 7. 50, Զամբէսն 4. 50, Ցովա-
սար թշ. 5, Խշան 5, Հարաբաղջ 5, Տիկ. Ազնի 5, Արա-
բատ 9, Կարծակ 3, Խան 2. 50, Արծէշ 1. 25, Գոհար 1,
Ճորիս. Խ. Միւնի, Վահան, Բէկ, Բագարատ, Տրդատ, Ա-
շոտ-Երկաթ, Կոն 2 ք բար կօս. Արմէն Վարածովով 1. 90
Հարապատ եւ Տիգրիս 1-կն թ.

Նիգել 3-կո, Կարմիր Մօրու 2, Հմայեակ 60 կ, Աշուտ 30 կ,
Արփիսակ 1, Եփրատ 2, 70.

Վաստութան լ. — Փախիք, Աղասի 3-կն թ, Համառ,
Միքո 4-կն, Ասի Քաղաք 3, Լեւոն, Վարդ 5-կն, Զեննակ, Մեծ
Հայաստան, Ենոքուն 2. 50-կն, Դաշըն 50 կոտ

Սորիծ խ.— Զնաս, Դալէ-Վահան, Արշակիր, Զարուշ, Կրակ, Արինարբու 2, 50-կո, Քուրե եւ Կնեազ 1, 50, Ասլան 75 և, Բագվան 1, 25, Հայկ 2, Գագիկ 1-50.

Նւէր — Վաճիթի՛ 2, Ասլան 1. 25, Կննազ, Լեւոնիան, Թօր-
գոմ, Դաշոյն 1-կն. թ, Անուշաւան, Փորփուկալ 50 կոմ.:
Հնդչ. գմբ, 394 թ. 10 կ.

ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ Մ-ԴԻ ԳԱՆՀԱՐԱՆՈՒՄ ԲԱ-
ՄԱԳԻՆԻ ԽՆ 1905 թ. ՅՈՒՆԻ. 15^g-19045 ՄԱՐԻՆ.

Առիտ կ. Նւէր 10 թ, Պ. Աբգար 5, Պ. Վահամի Միջ. 45,
Նոյսի Միջ. Կրկեն 125 թ. Նւիրնել են Մի ուն 25 թ, Զասկ 20,
Գինի-Խոմոն 10, Կոչ 5, Վաթան-Տաղ 25, Անհատ 20, Գորին 10,
Գաղթական 4, Ընի 20, Անանուն 30. Գմր. 180 թ.

Կուսակցութեանս ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ գանձարանում
շնորհակալութեամբ ստացւել են Հետեւեալ գումարները.

Նիհ-եօրքի	Մ-ից	-	-	773	Փ.	40	ս
ԴԱՇՏԻՑ, Մ. Հայրապետութան	-	-	-	10	"		
ՏԱՐԵԼԻՆՏԻ ՀԱՅ. ԽԱՐԵԲԻ	-	-	-	39	"	75	"
ՀԱՅՈՍԼԻՆՃԵԼԻ Մ-Ից	-	-	-	200	"		
ՊԱՍԽԱՆԻ	"	-	-	60	"		
ՍՈՎԻԱՆԻ	"	-	-	300	"		
ԿԱԼԱՅԻ	"	-	-	150	"		
ԴՐԱՆՈՒԹԻԱ	"	-	-	400	"		
ՄԻԼՔՋՐՈՑԻ	"	-	-	128	"	50	"
ՄՈՒՐՈՎԱԾ	"	-	-	45	թ.		
ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՂԻՆ	-	-	-	300	"		
ԱՐԱԿԱԾԱ	"	-	-	100	"		
ԿՈՎԱԿԱՆԵԱՆ ԳՐՈՒ. Յ.՝ ից	-	-	-	135	"		
ԱՐԱՀԱՆԾԱ	"	-	-	35	"		
ԱՐԱՐԱՏԵԱՆԱ	"	-	-	60	"		
ՆՈՏ-ԺԱԴՐՈՒՄԱ	"	-	-	100	"		
ԱՍՏՐԱԽԱՆԻ	"	-	-	100	"		
ԵԱՅԼԻ	"	-	-	50	"		
ԲՐԱՄԻԹՈՐՑԻ	"	-	-	50	տուլար		
ՊՐԻԺՊՈՐՑԻՑԻ	"	-	-	8	"		
ԼԻԽԻ	"	-	-	8	անգ. ու.		
ՀԱՄԻԼՏՈՆԻ	"	-	-	145	տ	25	մէնտ.

Վերջին գումարը նույնական է: — Ոմ 25 տ Սարգիս Բաբայեան 14 տ, Նշան Հայրապետեան 13, Արշակ Վարդանեան 15 տ, Գրիգոր Մանուկեան 15 տ, Դժոխվար 12 տ 59 ս, Գրիգոր Յավհանիսեան 10 տ Մարտիքոս Մուղամեան 10 տ Արծիկ Թուման 7 տ 75 ս Սահակ Յավհան 5 տ, Սեդրակ Ղուկասեան 5 տ 50 ս Պետրոս Մինասեան 5 տ, Յակոբ Մաւրատեան 5 տ Մուշեղ Մամիկոնեան 5 տ, Կիրակոս Մանուկեան 5 տ Ոմ 2 տ, Գրիգոր աւետիսեան 2 տ, Սարգիս Յավհանիսեան 2 տ, Յակոբ Պետրոսեան 2 տ, Գրիգոր Նիկողայոսեան 2 տ, Յովհաննէս Խասրովիեան 1, Խարուշ Մուրագեան 1 տ, Ղազար Մինասեան 1 տ, Սիմոն Հայրապետեան 1 տ Ղազար Առաքելեան 1 տ, Շմաւոն Տէր-Մանուէլեան Պետրոս Ներսէսեան 1 տ:

Պարամ, մանղատ և ալին ուղարկել հետեւ այլ

M BELLART, 7, Rue Campagne-Première 7
(France) PARIS.

Imprimeur-Gérant Gabriel FARJAT

7, Rue Campagne Première, PARIS

Imprimerie Spéciale du HENTCHAK